

Поліщук Н. В.

*д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса*

Сивак О. М.

*здобувач вищої освіти ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
ДонНУ імені Василя Стуса*

ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Вступ. У сучасних умовах розвитку ринкової економіки особливого значення набуває ефективне функціонування фінансового ринку, важливим складником якого є цінні папери. Вони виступають не лише засобом мобілізації тимчасово вільних коштів, а й важливим інструментом інвестування та перерозподілу капіталу між різними секторами економіки. Актуальність дослідження цінних паперів зумовлена їх зростаючою роллю у забезпеченні економічного зростання, підвищенні інвестиційної активності та формуванні стабільного фінансового середовища. Саме тому аналіз цінних паперів як інструменту фінансового ринку є важливим напрямом сучасних економічних досліджень.

Метою роботи є дослідження сутності та ролі цінних паперів як інструментів фінансового ринку, а також визначення їх впливу на ефективність функціонування фінансової системи.

Основна частина. Згідно зі статтею 8 розділу 2 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», цінний папір є самостійним об'єктом цивільних прав, визначеним статтею 194 Цивільного кодексу України [1].

Класифікація цінних паперів наведена на рис. 1. На фінансовому ринку розрізняють дві основні групи цінних паперів, які найбільше досліджують та які є основою: емісійні та неемісійні цінні папери. Емісійні цінні папери – це цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску цінних паперів стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітента). Сукупність емісійних цінних паперів одного виду, що випущені одним емітентом, мають однакову номінальну вартість, однакову форму випуску та міжнародний ідентифікаційний номер, і надають їх власникам однакові права незалежно від часу придбання та способу розміщення, називається випуском цінних паперів. Неемісійні цінні папери можуть існувати виключно в документарній формі і за формою випуску можуть бути лише ордерними або на пред'явника.

До емісійних цінних паперів належать: акції; акції корпоративних інвестиційних фондів; корпоративні облігації; облігації місцевих позик; державні облігації України; облігації міжнародних фінансових організацій; депозитні сертифікати банків; іпотечні облігації; сертифікати фондів операцій з нерухомістю (далі – сертифікати ФОН); інвестиційні сертифікати; казначейські зобов'язання України; державні деривативи; опціонні сертифікати; фондові варанти; кредитні ноти; депозитарні розписки [2; 3].

До неемісійних цінних паперів належать: векселі, заставні, коносамент, чеки, депозитні або ощадні сертифікати.

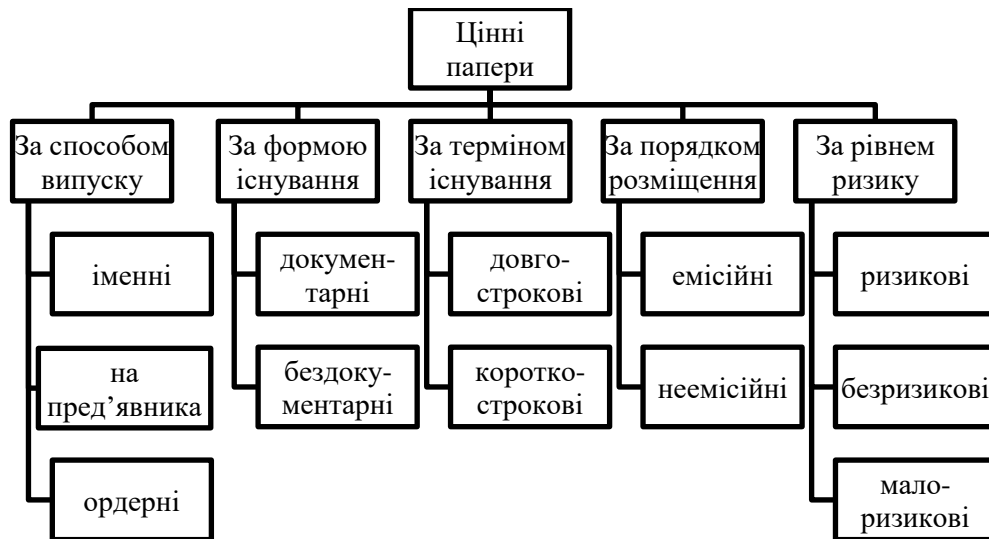

Рисунок 1 – Класифікація цінних паперів

На фінансовому ринку для цінних паперів визначають такі функції:

- перерозподільна;
- економічна;
- інформаційна;
- інвестиційна.

Перерозподільна функція полягає в ефективному русі капіталу, коли він переміщується з менш ефективних секторів економіки в більш ефективні, у такий спосіб продукуючи розвиток економіки, державні доходи та економічний відбір.

Економічна функція означає, що виграш будуть мати обидві сторони угоди. Інвестор буде отримувати за використання свого капіталу іншими особами дивіденди, і позичальник, отримуючи ці кошти, буде розширюватись, покращувати технології та втілювати свої бізнес-плани у життя.

Цінні папери виконують також яскраво виражену інформаційну функцію – свідчать про стан економіки. На ринку цінних паперів, насамперед на фондових біржах, формуються курси цінних паперів. Ці курси – барометр будь-яких змін в економічному та політичному житті країни.

Цінні папери є гнучким інструментом інвестування вільних коштів юридичних та фізичних осіб. Розміщення цінних паперів – ефективний спосіб мобілізації ресурсів для розвитку виробництва і задоволення інших суспільних потреб. Цінні папери активно беруть участь в обслуговуванні товарного та грошового обігу.

За допомогою цінних паперів здійснюється переміщення капіталу інвесторів до виробників, визначення ефективності використання фінансових активів в окремих секторах економіки, переміщення капіталу з однієї галузі в іншу.

Висновки. Цінні папери є важливим інструментом фінансового ринку, що забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами економіки, сприяє залученню інвестицій та розвитку підприємств і держави. Розглянуті види цінних паперів виконують різні функції, зокрема перерозподільну, економічну, інформаційну та інвестиційну, що робить їх універсальним фінансовим інструментом. Завдяки використанню цінних паперів забезпечується мобілізація тимчасово вільних коштів, підвищується ефективність функціонування фінансового ринку та

економіки загалом. Отже, цінні папери відіграють важливу роль у розвитку фінансової системи та інвестиційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення 25.03.2026).

2. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку [Official website of the National securities and stock market commission]. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення 25.03.2026).

3. Всі цінні папери України на одній фондовій біржі – ПФТС. *Всі цінні папери України на одній фондовій біржі – ПФТС*. URL: <https://pfts.ua/> (дата звернення: 25.03.2026).